

O‘ZBEKISTON YOSHLARIDA MIGRATSIYA ISTAGI: SOTSIOLOGIK SABABLAR VA OQIBATLAR TAHLILI

Mirzaxamdamova Odina Mirzoxid qizi

**Farg‘ona davlat universiteti Tarix fakulteti Sotsiologiya yo‘nalishi 3-
bosqich talabasi**

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston yoshlarining migratsiyaga bo‘lgan istagi sotsiologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Unda migratsiya istagining asosiy sabablari – iqtisodiy, psixologik, madaniy va ijtimoiy omillar chuqur o‘rganiladi. Shuningdek, bu istaklarning individual, oilaviy va jamiyat miqyosidagi ijobiy va salbiy oqibatlari ko‘rsatib beriladi. Migratsiyani boshqarish bo‘yicha strategik yondashuvlar va profilaktik choralar asoslanadi. Maqola sotsiologik nazariyalar, milliy tajriba va global tendensiyalar asosida yozilgan.

Kalit so‘zlar: yoshlar migratsiyasi, migratsiya istagi, sotsiologik omillar, push-pull nazariyasi, ijtimoiy adolat, intellektual oqim, ijtimoiy harakatchanlik, remittans, identitet, sotsiologik tahlil.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston yoshlari orasida tashqi migratsiyaga bo‘lgan qiziqish ortib borayotgani sotsiologik va ijtimoiy tadqiqotlar orqali tasdiqlanmoqda. Globalizatsiya, axborot ochiqqligi, mehnat bozoridagi tengsizlik va zamonaviy hayot talablari yosh avlod ongida xorijda yashash va ishlash orzusini kuchaytirmoqda. Migratsiya istagi – bu oddiygina moddiy ehtiyoj yoki ish izlash bilan bog‘liq bo‘lmagan, balki yanada murakkab ijtimoiy-psixologik va madaniy omillar ta’sirida shakllanuvchi hodisadir. Mazkur maqolada aynan yoshlar orasida migratsion istakning sotsiologik ildizlari va ularning jamiyat hayotiga ko‘rsatadigan oqibatlari tahlil qilinadi.

Migratsiya istagi, avvalo, shaxsning mavjud ijtimoiy-iqtisodiy sharoitidan noroziligi yoki o‘zini reallaştırish imkoniyatlarining cheklanganligini his etishi bilan bog‘liqdir. Yoshlar hayotga yangicha qaraydi, ularda orzu, maqsadlar, shaxsiy rivojlanish istagi kuchli bo‘ladi. Ammo ushbu istaklar ularning mavjud ijtimoiy muhitida yetarli darajada ro‘yobga chiqmasa, ular xorijga chiqishni muqobil yo‘l sifatida ko‘radilar. O‘zbekiston yoshlari orasida mehnat migratsiyasi bilan bir qatorda, ta’lim olish, malaka oshirish, ishbilarmonlik faoliyatini boshlash va doimiy yashash maqsadida ham chiqib ketish holatlari ko‘paymoqda.

Sotsiologik jihatdan olib qaralganda, migratsion istaklar uch asosiy omil bilan izohlanadi: push-omillar (ituvchi omillar), pull-omillar (tortuvchi omillar) va vositachi omillar. Push-omillarga O‘zbekistonda yoshlar uchun ish o‘rinlarining yetishmasligi, ish haqi pastligi, ijtimoiy adolatsizlik hissi, professional o‘shish imkoniyatlarining cheklanganligi kiradi. Pull-omillar esa xorijda yuqori daromad, yaxshi turmush sharoitlari, huquqiy muhofaza, mustahkam ijtimoiy infratuzilma kabi ijobiy omillardan iborat. Vositachi omillar sifatida esa ijtimoiy tarmoqlar, xorijda yashayotgan tanishlar yoki migratsiya agentliklari orqali olingan ma’lumotlar ko‘rsatiladi.

Bunday istaklar kuchayishida ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda xorijdagi “muvaffaqiyatli hayot” obrazining targ‘ib qilinishi muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, ayrim blogerlar tomonidan chet eldagi yashash tarzining romantizatsiya qilinishi, real muammolarni yashirish yoshlar orasida noto‘g‘ri tasavvurlarni shakllantiradi. Natijada, ko‘pchilik yoshlar xorijda hamma narsa oson va farovon degan xayolga boradi. Bu esa ular uchun ijtimoiy haqiqat bilan to‘qnashganda psixologik tushkunlikka olib keluvchi xavfli omil bo‘lishi mumkin.

Migratsiya istagining yana bir muhim omili – ijtimoiy tan olinuvchanlik istagi va “statusli hayot” orzusidir. Ba’zi hollarda, o‘z jamiyatida o‘zini qadrlanmagan deb hisoblagan yoshlar xorijda obro‘ va mavqe topishga intiladi. Bu, o‘z navbatida, “insoniy kapital” eksportining ortishiga sabab bo‘ladi. Afsuski, migratsiya nafaqat imkoniyat, balki muayyan xavflarni ham o‘z ichiga oladi. Aql-zakovat egalari, malakali mutaxassislarining chet elga chiqib ketishi mamlakatda kadrlar tanqisligiga olib keladi, bu esa “intellektual oqim” muammosini yuzaga keltiradi.

Sotsiolog olimlar fikricha, yoshlar migratsiyasining ortishiga sabab bo‘layotgan yana bir omil – bu ijtimoiy harakatchanlikning pastligi, ya’ni yoshlarning jamiyatda yuqoriga ko‘tarilish imkoniyatlari cheklanganligidir. Masalan, sotsiolog Pitirim Sorokin ta’kidlaganidek, harakatchanlik imkoniyatlari tor bo‘lgan jamiyatlarda migratsion kayfiyat yuqori bo‘ladi. O‘zbekiston sharoitida esa ba’zi yoshlar ko‘p yillik mehnatdan keyin ham o‘z maqomini o‘zgartira olmasligini, shaxsiy rivojlanishga to‘siqlar borligini his qilishadi. Bu esa ularni boshqa ijtimoiy muhitni izlashga undaydi.

Migratsiyaning ijtimoiy oqibatlarini ham ko‘p qirrali. Bir tomondan, xorijdan pul yuborishlar (remittanslar) orqali mahalliy iqtisodiyotga ma’lum darajada ijobiy ta’sir ko‘rsatiladi. Chet elda tajriba orttirgan yoshlar qaytib kelganida o‘z yurtiga foydali bo‘lishi mumkin. Biroq ikkinchi tomondan, migratsiya oilaviy aloqalarning susayishiga, yoshlarning vatanga bo‘lgan hissiy rishtalarining zaiflashishiga,

“migratsion ijtimoiylashuv” jarayonida milliy identitetning yo‘qolishiga sabab bo‘lishi mumkin. Ayniqsa, uzoq yillik migratsiya natijasida yoshlar orasida ona tilini unutish, madaniy ajralish, diniy hamda axloqiy qadriyatlarning zaiflashuvi kuzatiladi.

Bundan tashqari, migratsiya ko‘pincha ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Xorijdan pul jo‘natmalarining ko‘pligi, ularni olayotgan va olmayotgan oilalar o‘rtasidagi tafovutni kengaytiradi, bu esa ichki ijtimoiy norozilikni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, migratsion hayotning o‘zi bilan bog‘liq stress, diskriminatsiya, huquqiy noaniqliklar va xavfsizlik masalalari ko‘pchilik yoshlarning psixologik holatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Yoshlar orasida migratsiya istagini to‘g‘ri boshqarish va muvozanatli yondashuvni ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Buning uchun birinchidan, mamlakat ichida yoshlar uchun sifatli ta‘lim, barqaror ish o‘rinlari, professional rivojlanish va ijtimoiy himoya tizimlarini yaratish lozim. Ikkinchidan, migratsiya bo‘yicha aniq, xolis axborot berish, xorijiy hayotning haqiqatlarini tushuntirish zarur. Uchinchidan, “muvaffaqiyatli yoshlar” obrazini faqat xorijdagi tajriba bilan emas, balki vatan ichidagi ijobiy misollar orqali ham shakllantirish kerak. To‘rtinchidan, xorijda ishlayotgan fuqarolar bilan ijtimoiy, madaniy va ma‘naviy rishtalarni mustahkamlash, ularni mamlakat taraqqiyotiga jalb qilish yo‘nalishida maqsadli ish olib borilishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarning migratsiyaga bo‘lgan istagi jamiyatdagi ijtimoiy muhit, iqtisodiy sharoit, ijtimoiy adolat va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu istaklarni inkor etish emas, balki uni to‘g‘ri yo‘naltirish orqali ijtimoiy barqarorlikni saqlash, inson resurslaridan oqilona foydalanish va yoshlarni milliy taraqqiyotga safarbar etish mumkin. Migratsiyani imkoniyat emas, muqobillik deb qarash, ayni paytda mamlakatda qolib, taraqqiyotga xizmat qiladigan ijtimoiy muhitni yaratish – yosh avlod uchun eng to‘g‘ri yondashuv bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47–57.
2. Sorokin, P. (1927). *Social Mobility*. New York: Harper & Brothers.
3. Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2022-yil. “Tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solish va qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida”.

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 02. Issue 06. June 2025

5. Turaqulov, A. (2021). “O‘zbekiston yoshlarining migratsiya kayfiyati: yangi sotsiologik qarashlar”. Ijtimoiy Fikr ilmiy jurnali.
6. ILO (2020). Youth migration and employment: Trends and policies in Central Asia.
7. Mahmudov, S. (2023). “Yoshlar va global migratsiya jarayonlari”. Yoshlar va Jamiyat jurnali.
8. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi statistik axborotlari.
9. UN DESA (2023). International Migration Report. United Nations.
10. Zokirov, B. (2020). “Migratsiya va ijtimoiy kapital: O‘zbekiston misolida”. Sotsiologiya va Jamiyat.

**Research Science and
Innovation House**